

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ
СПРАВ

Кафедра конституційного і міжнародного права факультету № 4

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
до семінарських занять з навчальної дисципліни

«Напрями розвитку науки конституційного права»

вибіркових компонент
освітньо-наукової програми третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти

Галузь знань – 08 Право

Спеціальність – 081 Право

Освітня кваліфікація – Доктор філософії за спеціальністю 081 Право

(спеціалізація 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право)

(Шифр за ОПП – ВК.03.2)

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 4
Протокол від 16.08.2023 № 8

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС (протокол від 10.08.2023 № 15).

Розробник: завідувач кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 ХНУВС, к.ю.н., доцент Гудзь Т. І.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного і європейського права юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна, д.ю.н., професор Гавриленко О. О.
2. Завідувач кафедри адміністративного права і процесу факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор Салманова О. Ю.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами

Заочна форма навчання

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Тема № 1. Наука конституційного права як фундаментальна галузева юридична наука.	5	2	-	-	-	3	
Тема № 2. Концептуальні підходи до визначення предмету науки конституційного права.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 3. Методологічні проблеми науки конституційного права.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 4. Доктринальні джерела сучасної науки конституційного права.	5	-	-	-	-	5	
Тема № 5. Роль і місце конституційного права в політико-правовій доктрині країн світу.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 6. Актуальні проблеми конституційного права.	5	-	2	-	-	3	
Тема № 7. Конституційний процес як предмет досліджень конституційного права.	6	2	-	-	-	4	
Тема № 8. Конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмет дослідження науки конституційного права.	5	-	2	-	-	3	
Тема № 9. Проблеми та шляхи удосконалення реалізації інституту народовладдя.	7	2	-	-	-	5	
Тема № 10. Шляхи реформування публічної влади в Україні.	7	-	2	-	-	5	
Тема № 11. Трансформація державного суверенітету в умовах інтеграційних процесів.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 12. Еволюція розвитку концепцій прав людини.	6	-	2	-	-	4	
Тема № 13. Формування спеціальних правових статусів особи у конституційно-правовій теорії та практиці.	5	-	2	-	-	3	
Тема № 14. Конституційні гарантії прав людини і громадянина: напрями удосконалення.	6	2	-	-	-	4	

Тема № 15. Громадянське суспільство в Україні як пріоритетний предмет конституційно-правових досліджень.	6	-	-	-	-	6	
Тема № 16. Конституційно-правові засади взаємовідносин людини, суспільства та держави: шляхи гармонізації.	4	-	-	-	-	4	
Всього за семестр:	90	8	10	-	-	72	Екзамен

2. Методичні вказівки до семінарських занять

Тема № 6. Актуальні проблеми конституційного права.

Семінарське заняття: Актуальні проблеми конституційного права.

Навчальна мета заняття: визначити актуальні проблеми конституційного права України на сучасному етапі державотворення.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Проблеми формування парадигми конституційного права в Україні.
2. Проблеми становлення конституціоналізму в Україні.
3. Проблеми реформування конституційного ладу.
4. Проблеми імплементації міжнародно-правових стандартів у законодавство України.

Методичні вказівки

При відповіді на перше питання необхідно розпочати з аналізу змісту даного поняття. Під ним розуміють сукупність ідеальних фрагментів конституційної дійсності (понять, цінностей, принципів, уявлень, практик), що поділяються суспільством на даному етапі розвитку держави та формують визначальне бачення конституціоналізму, а також конкретні напрямки вирішення проблем конституціоналізму. Слід також охарактеризувати цінності та принципи сучасних конституційних перетворень в Україні; запропонувати можливі шляхи розв'язання сучасних проблем конституціоналізму.

Друге питання плану передбачає розкриття перебігу конституційної реформи в Україні на сучасному етапі, проблеми становлення конституціоналізму в Україні, питання охорони Конституції та проблеми забезпечення конституційної законності. Окрема увага має бути приділена державно-правовим конфліктам та шляхам їх вирішення.

Третє питання теми має бути присвячене визначенню проблем реформування конституційного ладу. Необхідно проаналізувати проблеми, які пов'язані із забезпеченням прямого народовладдя в Україні; оптимізацією форми держави; територіальної організації публічної влади в Україні; конституційно-правового статусу людини і громадянина в світлі конституційної реформи. При цьому слід зауважити, що еволюція інституту прав людини не є завершеною на даному історичному етапі. Концепція прав людини в процесі свого формування зазнала ряд істотних якісних трансформацій. У сучасній правовій науці вона характеризується

неоднозначністю інтерпретацій. Різноманіття трактувань інституту прав людини пов'язане із різними ідейно-політичними поглядами на суспільні процеси. Розгляд питання варто завершити визначенням існуючих наукових підходів щодо розв'язання зазначених проблем.

При відповіді на останнє питання необхідно визначити та розкрити існуючі проблеми імплементації міжнародно-правових стандартів у законодавство України в різних сферах (наприклад, у галузі прав людини, стандартів у сфері виборчого законодавства, боротьби зі злочинністю тощо).

Література:

1. Агафонова Н. В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2017.
2. Актуальні проблеми конституційного права: підручник / за заг. ред. А. Ю. Олійника. К.: Навчальна література, 2017. 554 с.
3. Алмохаммед Мутана Аббас Абд Алказим. Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
4. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні / Центр Разумкова; авт.-уклад. В. Мусіяка. Київ: Заповіт, 2017. 780 с.
5. Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2016. 239 с.
6. Батанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 20–25.
7. Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2010.
8. Гамбург Л. С. Державна влада: територіальний устрій і децентралізація: монографія. Lambert Academic Publishing, 2018. 220 с. URL: <http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/10524/1/Монографія.pdf>
9. Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і безпека*. 2015. № 3(58). С. 21–25.
10. Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.
11. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.
12. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Х.: Фактор, 2014. 216 с.

13. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 103–108.
14. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
15. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
16. Лоцихін О. М., Якубовський Д. Г., Янішевський А. В. Реформування місцевої влади як одна з засад і гарантій конституційного ладу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 77–81.
17. Магновський, І. Й. Конституційно-правове регулювання територіального устрою України: історія, сучасність, перспективи: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2015. 546 с.
18. Марчук М. І. Державний лад Республіки Польща: конституційно-правова модель: монографія. Харків: «Стиль-Іздат», 2019. 527 с.
19. Мацюк А. А. Народовладдя як конституційна основа формування, організації та здійснення влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 21 с.
20. Олійник В. С. Республіканська форма правління: її особливості в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 2. С. 15–26.
21. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
22. Петришин О. В., Петришин О. О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 84–91.
23. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
24. Процюк І. В. Поділ державної влади як критерій класифікації форм державного устрою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 51, т. 1. С. 36–40.
25. Речицький В. В. Конституційне АВС: монографія. Х.: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2016. 408 с.
26. Речицький В. В. Конституціоналізм. Коротка версія. Харків: Права людини, ХПГ, 2014. 264 с.
27. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму. Ужгород: РІК-У, 2018. 439 с.
28. Серьогіна С. Г. Форма правління в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2013.
29. Скрипнюк О. В. Розбудова української держави на сучасному етапі (політико-правове дослідження): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01, 12.00.02. Одеса, 1996. 532 с.
30. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.

31. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018.

32. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія / В. І. Цимбалюк, В. І. Гришко, І. В. Міщук та ін. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с.

33. Формула демократії: народ, конституція, влада: монографія / О. Мороз, О. Ющик, О. Скрипнюк та ін. К.: Парламентське видавництво, 2016. 308 с.

34. Чернопищук Я. В. Конституціоналізація процесу європейської інтеграції України.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2013. 22 с.

35. Щербанюк О. В. Народний суверенітет в політико-правовому будівництві сучасної держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 35 с.

Тема № 8. Конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмет дослідження науки конституційного права.

Семінарське заняття: Конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмет дослідження науки конституційного права.

Навчальна мета заняття: сформувати цілісне уявлення про конституційне регулювання основ суспільного ладу як предмету дослідження науки конституційного права.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Конституційний лад та його співвідношення із суспільним та державним ладом. Засади конституційного ладу як загальний конституційно-правовий інститут.

2. Закріплення загальних засад конституційного ладу в Конституції України.

3. Політико-правові проблеми забезпечення стабільності конституційного ладу України та його основ.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання плану, варто звернути увагу на те, що в сучасній юридичній науці існує певне розмаїття поглядів на те, що таке конституційний лад та як він співвідноситься з державним та суспільним ладом. У поняття конституційного ладу вкладається різне значення: по-перше, фактична конституція або цілісна система основних політико-правових, економічних і соціальних відносин, які встановлюються й захищаються конституцією та іншими конституційно-правовими (державно-правовими) нормами; по-друге, певний спосіб (форма) організації держави, якого (яку) закріплено в його конституції; по-третє, такий стан відносин (або порядок), що характеризує державу як конституційну. Слід з'ясувати поняття «суспільний лад» та його складових елементів. При цьому слід мати на увазі, що суспільний

лад певної країни – явище об'єктивне. Воно відображає загальні закономірності суспільного розвитку і, водночас, специфіку базових суспільних відносин певної країни. Можливості юридичного впливу на суспільний лад значно обмежені. Проте у будь-якому державно-організованому суспільстві найбільш суттєві риси суспільного ладу неодмінно отримують юридичне закріплення. Суспільний лад у конституційній формі закріплення називається конституційним ладом, а система правових норм, що закріплюють фундаментальні політико-правові принципи – засадами конституційного ладу. Інститут засад конституційного ладу посідає провідне місце в системі державного (конституційного) права будь-якої країни, оскільки відповідні принципи закріплені нормами даного інституту, мають вихідне, визначальне значення для всіх інших конституційно-правових інститутів. Необхідно дати визначення та розкрити зміст конституційного ладу. При цьому слід пам'ятати, що поняття «конституційний лад» і «засади конституційного ладу» не можна ототожнювати.

При відповіді на друге питання плану необхідно визначити, що розуміють під засадами конституційного ладу України та яким чином вони закріплені в Конституції України. Необхідно охарактеризувати зміст гуманістичних та демократичних засад конституційного ладу України, а також вказати на конституційну форму їх нормативного закріплення. Особливу увагу доцільно звернути на розкриття змісту принципу народного суверенітету або народовладдя, оскільки всі інші принципи у певній мірі можна вважати похідними від нього. Крім того, варто наголосити на тому, що конституційний лад загалом та його засади зокрема, є об'єктом особливих охорони й захисту з боку держави. Завершити питання варто визначенням проблем реформування засад конституційного ладу.

При розгляді останнього питання слід відзначити, що поступальний розвиток українського суспільства й ефективне функціонування органів публічної влади, достатньо повне розкриття потенційних можливостей конституційного механізму публічної влади є можливим тільки за умови стабільності конституційного ладу і його захищеності від різного роду загроз. У даному контексті мають бути визначені механізми забезпечення стабільності конституційного ладу України, а також роль тих чи інших органів державної влади у цьому механізмі. Доцільно перелічити існуючі політико-правові проблеми забезпечення стабільності конституційного ладу України та його основ на сучасному етапі державотворення.

Література:

1. Актуальній проблеми конституційного права: підручник / за заг. ред. А. Ю. Олійника. К.: Навчальна література, 2017. 554 с.
2. Батанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 20–25.
3. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти: монографія. Х.: Юрайт, 2014. 208 с.

4. Гамбург І., Гамбург С. Закріплення моделі політико-територіального устрою в конституціях держав: плюралізм підходів і досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 365–370.
5. Гречко О. О. Деякі питання конституювання принципів територіального устрою України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 12–17.
6. Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і безпека*. 2015. № 3(58). С. 21–25
7. Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.
8. Державне право зарубіжних країн. Особлива частина: навч. посіб. / Л. Д. Варунц, А. В. Войціховський, Т. І. Гудзь та ін. Харків: ХНУВС, 2011. 292 с.
9. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 103–108.
10. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
11. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
12. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.
13. Кушніренко О. Г. Соціальна держава як базова цінність та принцип конституційного ладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 53–58.
14. Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№ 8), ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.
15. Лошихін О. М., Якубовський Д. Г., Янішевський А. В. Реформування місцевої влади як одна з засад і гарантій конституційного ладу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 77–81.
16. Марчук М. І. Державний лад Республіки Польща: конституційно-правова модель: монографія. Харків: «Стиль-Іздат», 2019. 527 с.
17. Мацюк А. А. Народовладдя як конституційна основа формування, організації та здійснення влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 21 с.
18. Олійник В. С. Республіканська форма правління: її особливості в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 2. С. 15–26.
19. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
20. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.

21. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
22. Реньов Є.В. Цінності конституційного ладу України та їх правова регламентація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 211 с.
23. Серьогіна С. Г. Форма правління в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2013.
24. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
25. Федоренко В. Л., Чернеженко О. М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах-учасниках ЄС, Швейцарії та Україні: монограф.; за ред. О. В. Федоренка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 288 с.
26. Формула демократії: народ, конституція, влада: монографія / О. Мороз, О. Ющик, О. Скрипнюк та ін. К.: Парламентське видавництво, 2016. 308 с.
27. Шаповал В. Виконавча влада в контексті форм державного правління (теорія і практика світового конституціоналізму). *Право України*. 2015. № 12. С. 92–100.
28. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
29. Шатіло В. А. Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018.
30. Щербанюк О. В. Народний суверенітет в політико-правовому будівництві сучасної держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 35 с.
31. Shatilo V., Marchuk M., Gudz T., Kudin S., Yarova R. Reforming the System of Administrative and Territorial Organization in Ukraine and the Republic of Poland. *Novum Jus* 17, no. 1 (2023): p. 69–97. <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2023.17.1.3>

Тема № 10. Шляхи реформування публічної влади в Україні.

Семінарське заняття.: Шляхи реформування публічної влади в Україні.

Навчальна мета заняття: формування комплексного наукового уявлення про організацію й практичну діяльність владних інституцій та основу їх реформування в умовах конституційної реформи в Україні.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття, види та ознаки органів публічної влади.
2. Система органів публічної влади в Україні.
3. Конституційні основи реформування органів державної влади.
4. Напрями реформування місцевого самоврядування в Україні.
5. Взаємовідносини між державною владою та місцевим самоврядуванням у контексті еволюції сучасної державності.

Методичні вказівки

У демократичному суспільстві публічна влада включає три владні підсистеми: законодавчу, виконавчу і судову, які мають відмінні державні органи та структури, які виконують ці функції. Публічна влада діє постійно в правовому режимі реалізації організаційно-розпорядчих функцій і повноважень, здійснюючи безпосередньо управління державою.

Розкриваючи перше питання плану, слід сформулювати визначення публічної влади, враховуючи, що відсутнє не тільки єдине розуміння цього терміна, але й згода дослідників щодо змісту та обсягу цього поняття. Крім того необхідно визначити в яких двох формах вона виступає, а також притаманні цим формам спільні та особливі ознаки.

Друге питання плану передбачає розгляд органів публічної влади як досить жорсткої, внутрішньо узгодженої і взаємопов'язаної у своїх елементах системи. Необхідно визначити на які ланки поділяється ця система згідно з Конституцією України та охарактеризувати кожен з них. Слід також розглянути класифікацію органів публічної влади за такими критеріями як порядок формування, порядок прийняття рішень, територіальна підвідомчість та інші. Варто пам'ятати, що кожен орган публічної влади створений для реалізації заданих цілей і програм, які забезпечують захист прав, свобод і законних інтересів громадян, безпеку держави і суспільства, вирішення питань соціально-економічного та культурного значення.

Приступаючи до опрацювання третього питання, слід відзначити, що в Конституції України йдеться про три головні функції державної влади, що реалізуються спеціалізованими органами, котрі визначені як органи законодавчої, виконавчої та судової влади. Але це не виключає можливості наукового формулювання інших функцій державної влади. Необхідно розглянути види органів державної влади за різними критеріями та охарактеризувати їх статус. Далі варто визначити напрями реформування Верховної Ради України – парламенту України, глави держави – Президента України, органів виконавчої та судової влади в Україні. Окрема увага має бути приділена перспективам реформування конституційних контрольно-наглядових органів в Україні.

Відповідаючи на четверте питання варто наголосити, що розвиток сучасного суспільства вимагає нового розуміння і трактування ролі та значення місцевої самоврядної влади як базової демократичної інституції. Ще більшої актуальності набуло це питання після визначеного стратегічного курсу України на вступ до Європейського Союзу. При цьому основою даного процесу є демократизація і чітке визначення повноважень органів місцевого самоврядування при одночасному забезпеченні їх матеріально-фінансовими ресурсами, а також чіткого закріплення гарантій їх реалізації. Комплексне розв'язання цих питань сприятиме розвитку громадянського суспільства і правової держави, а відтак і поступальній ході демократичних процесів в Україні. Необхідно визначити причини, якими зумовлена неефективність місцевого самоврядування в Україні, його невідповідність суспільним потребам суспільства; структурні, функціональні та організаційні аспекти

реформи місцевого самоврядування; територіальні рівні, на яких вони здійснюються, а також розкрити зміст принципів, які мають бути покладені в основу реформування місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі.

При відповіді на п'яте питання мають бути розглянуті основні проблеми та особливості взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, шляхи їх удосконалення. При цьому слід виходити з того, що сфери взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування різноманітні – економічні, соціальні, культурні, екологічні, релігійні, національні тощо. Проте, наявність дублювання та відсутність чіткого розподілу обов'язків між органами влади, неефективність механізму взаємодії у контексті реформ та трансформаційних процесів, що відбуваються у державі, породжують певні проблеми їх функціонування. При відповіді на питання варто запропонувати шляхи подальшого вдосконалення взаємодії місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування.

Література:

1. Бабкова В. С. Проблеми поглиблення спеціалізації місцевих загальних судів в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 195-200.
2. Бакумов О. С. Юридична відповідальність держави як конституційно-правовий концепт: монографія. Харків: Бровін О. В., 2020. 479 с.
3. Баймуратов М. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи. *Вісник АПСВТ*. 2018. № 1. С. 41-44.
4. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми організації та функціонування: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. К., 2011. 34 с.
5. Берестова І. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154–159
6. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Шаранич С. С. Парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція: теоретико-правове дослідження: монографія. Ужгород: УжНУ, 2013. 187 с.
7. Гончар В. Становлення парламентаризму: досвід Великобританії для України. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3 (34). С. 12–16.
8. Градова Ю. В. Інститут правового моніторингу як засіб оптимізації національної системи законодавства: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 204 с.
9. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Х., 2013. 415 с.
10. Гудзь Т. І. Муніципальна поліція як форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 20 с.
11. Гудзь Т. І. Основні чинники європейської інтеграції // Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС: матеріали

наук.-практ. конф. (Харків, 24 квіт. 2020 р.) / Харків, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. С. 114–117.

12. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.

13. Динник І. П. Депутатська етика для парламентарів: європейський досвід та Україна. *Економіка та держава. Серія державне управління*. 2017. № 2. С. 12–15.

14. Дрозд А. О. Історико-порівняльний аналіз формування інституту конституційного контролю в Німеччині та Франції. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 3–10.

15. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020.

16. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 234–237.

17. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.

18. Каракасіді О. Ф. Специфіка конституційно-правових основ державної влади у сучасній Україні та проблеми її практичної реалізації. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2018. С. 38–47.

19. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промульгації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення*: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 221–224.

20. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

21. Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1pxXqkSe70oJ:journals.urau.ua/sr_law/article/download/180113/180588/400273+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

22. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.

23. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 17–28

24. Парламентська коаліція: вітчизняний досвід та європейська практика / О. Л. Копиленко та ін.; пер. Т. Л. Гладкова, С. С. Горькавий, Ю. В. Хорт. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 256 с.

25. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
26. Прилуцький С. В. Незмінюваність суддів в Україні: конституційно-правове регулювання та проблеми реалізації. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 73–82.
27. Романюк П. В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Х.: ТОВ «Видавництво "Права людини"», 2019. 192 с.
28. Совгиря О. В. Конституційно-правовий статус уряду в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2013. 40 с.
29. Сухонос В. В. Конституційно-правовий статус глави держави: порівняльний аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2012. 34 с.
30. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.); редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л. Г. Бзова (відпов. секр.) та ін. Київ: Видавництво ВАІТЕ, 2020. 356 с.
31. Шапенко Л. О., Райчук М. В. Принципи правового забезпечення судової влади в умовах євроінтеграції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 24-30
32. Шатіло В. А. Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.02. Київ, 2018. 496 с.

Тема № 12. Еволюція розвитку концепцій прав людини.

Семінарське заняття: Еволюція розвитку концепцій прав людини.

Навчальна мета заняття: проаналізувати основні ідеї та концепції розвитку категорії «права людини» в історичному та правовому аспектах, а також визначити їх цінності і значимість для сучасної теорії конституціоналізму.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Зародження учень про права людини.
2. Витоки та особливості становлення вітчизняної ідеї прав людини.
3. Права людини та процеси глобалізації.

Методичні вказівки

Розкриваючи перше питання, необхідно пам'ятати, що ефективність функціонування правової системи, спрямованої на забезпечення прав людини в конкретному суспільстві, багато в чому залежить від його цивілізаційних особливостей, генеза і трансформація яких повинні докладно аналізуватися наукою права. Такий аналіз надає можливості на основі одержаних даних, використовуючи порівняльно-історичний метод, підготувати науковий ґрунт для визначення ролі прав людини в процесі зміни соціальних систем, що особливо значимо за теперішнього перехідного періоду українського

суспільства. Слід зробити огляд ретроспективи розвитку концепцій прав людини, адже вплив звичаєво-традиційних норм простежується на найвищому рівні й досі; відзначити сутнісні відмінності між найважливішими актами прав людини Європи, Азії, Африки та Америки; встановити причинно-наслідкові зв'язки взаємозалежності між історичними реаліями, а також подальшим розвитком концепції прав та свобод людини і громадянина.

Опрацьовуючи друге питання, потрібно зауважити, що ідеї прав людини у вітчизняній правовій думці сягають своїми витокami в глибину віків. Специфіка їх розвитку була обумовлена конкретно-історичними реаліями та геополітичним становищем українських земель. Необхідно проаналізувати етапи становлення ідеї прав людини та визначити підстави, що вплинули на остаточне формування вітчизняної ідеї прав людини у сучасному розумінні цього терміну.

Розкриваючи третє питання, необхідно насамперед вказати на те, що актуальність дослідження прав людини в умовах глобалізації пояснюється надзвичайною важливістю даного питання як для окремого індивіда, так і для держави та світу в цілому. Варто визначити основні тенденції розвитку прав людини в умовах глобалізації, правові гарантії захисту прав особи, а також взаємозв'язок прав людини з глобалізаційними процесами. Крім того, слід проаналізувати проблеми, що виникають в еру глобалізації в царині становлення уніфікованих стандартів прав людини, а особливо їх імплементації в різних правових системах.

Література:

1. Алмохаммед Мутана Аббас Абд Алказим. Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
2. Базов О. В. Юрисдикція Європейського суду з прав людини. Доктрина та практика: моногр. Київ: Істина, 2017. 422 с.
3. Босий В. П. Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
4. Васильченко О. П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України: монографія. Київ: Арт економі, 2014. 475 с.
5. Гудзь Т. І., Мальцев В. В. Міжнародні стандарти права на достатній життєвий рівень та їх вплив на законодавство України. *Право і безпека*. 2022. № 4 (87). С. 94–107. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.08>
6. Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права. Курс лекцій. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 270 с.
7. Деркач А. Л. Захист прав людини у конституційному процесі: питання теорії та практики: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.11; 12.00.02. Київ, 2019. 390 с.

8. Дешко Л. М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 479 с.
9. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.
10. Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. 3-тє вид., стереотипнє. К.: Алерта, 2016. 488 с.
11. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2015. 17 с.
12. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.
13. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
14. Коцур В. В. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.: монографія. Переяслав-Хмельницький, (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2019. 594 с.
15. Красовський К. Ю. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 19–29.
16. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
17. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
18. Право на життя в контексті кримінального провадження: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України: наук.-практ. осіб. Харків: Право, 2019. 185 с.
19. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.
20. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ: ФОП Голембовська О. О., 2018. 362 с.
21. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: Финарт, 2013. 196 с.
22. Селезньов В. Є. Уніфікація норм права з прав людини в умовах європейської інтеграції: автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.11. Одеса, 2014. 20 с.
23. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. 608 с.
24. Фаловська І. М., Бисага Ю. М., Бисага Ю. Ю., Коцкулич В. В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 204 с.

25. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 204–218.

26. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.

Тема № 13. Формування спеціальних правових статусів особи в конституційно-правовій теорії та практиці.

Семінарське заняття: Формування спеціальних правових статусів особи в конституційно-правовій теорії та практиці.

Навчальна мета заняття: розкрити зміст правового статусу особи та з'ясувати причини, які сприяють виникненню спеціального правового статусу особи.

Час проведення – 2 год.

Навчальні питання:

1. Поняття та структура правового статусу людини і громадянина в Україні в умовах конституційної реформи.
2. Види правового статусу особи. Спеціальний правовий статус особи в конституційно-правовій теорії та практиці.
3. Вплив міжнародного співробітництва держав на розвиток правового статусу людини.

Методичні вказівки

Проблема конституційно-правового статусу особи полягає в неоднаковому доктринальному розумінні змісту та видів конституційно-правового статусу людини і громадянина і в необхідності реформування конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.

Розкриваючи перше питання плану, слід сформулювати визначення основ правового статусу особи. При цьому, варто мати на увазі, що основи правового статусу особи є історично змінюваною категорією, що наповнюється дедалі глибшим змістом і найбільш концентровано відображає прогрес суспільства і держави. Також необхідно навести перелік усіх елементів правового статусу особи та розкрити їх зміст. Слід пам'ятати, що питання про структуру правового статусу особи є одним із найбільш дискусійних в юридичній літературі, а тому його елементний склад необхідно розглянути у широкому та вузькому сенсі слова.

Правовий статус індивідів розрізняється залежно від характеру політико-правового зв'язку між ними і державою і є різним у громадян країни, іноземців та осіб без громадянства. У певних категорій громадян може бути спеціальний статус, визначений правовими актами (наприклад, державні службовці, пенсіонери, працівники поліції, студенти тощо). Відповідь на друге питання передбачає аналіз існуючих видів правового статусу особи. Необхідно розкрити зміст «загального», «спеціального» та «індивідуального» правового статусу та показати їх співвідношення. Окремо слід зупинитися на

особливостях правового статусу іноземців, осіб без громадянства та біженців. Крім того, доречно звернути увагу на виникнення спеціального правового статусу окремих категорій громадян України (особи, які потребують додаткового або тимчасового захисту; внутрішньо переміщені особи; діти з обмеженими можливостями тощо). Цінним елементом відповіді стане визначення напрямів удосконалення спеціального правового статусу людини і громадянина в Україні.

Розкриваючи третє питання теми, слід виходити з того, що міжнародне співробітництво держав у галузі прав людини відбувається у формі ухвалення певних стандартів стосовно змісту правового статусу індивіда та прийняття державами зобов'язань дотримуватись цих стандартів у своєму внутрішньому законодавстві та повсякденній діяльності. Необхідно розкрити зміст принципу загальної поваги прав людини; розглянути Статут ООН та головні міжнародно-правові акти з питань прав людини, які сприяють виникненню спеціального правового статусу особи та з'ясувати проблеми їхньої національної імплементації.

Література:

1. Ачімовіч Д. Т. Конституційно-правовий статус національних меншин (колективів) у державах-членах ЄС та державах, асоційованих з ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2014. 19 с.
2. Бовкун Е. М. Захист конституційних прав внутрішньо переміщених осіб. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 20 с.
3. Босий В. П. Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
4. Бучин М. А, Дутчак Х. І. Особливості формування та реалізації державної політики щодо захисту прав національних меншин (на прикладі України та Республіки Польща). *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 68–73.
5. Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 20 с.
6. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи / Колективна монографія. Львів. Видавництво «Сорока», 2019. 184 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/2150/monografiyavyshegrad.pdf>
7. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2015. 17 с.
8. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

9. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.
10. Кофман Б. Я. Людина, особистість і громадянин в сучасному конституційному праві: дис. ... д-р. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 401 с.
11. Кресіна І. Етнокультурна автономія як політико-правовий інститут захисту прав національних меншин. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2020. Вип. 3–4 (99–100). С. 204–223.
12. Левенець А. В. Муніципально-правовий статус іноземців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 216 с.
13. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
14. Пономарьова О. П. Конституційно-правовий статус осіб з обмеженими можливостями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 208 с.
15. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
16. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: Финарт, 2013. 196 с.
17. Руденко Л. Д. Механізм притягнення до адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 207–210. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/51.pdf
18. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. 608 с.
19. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
20. Сподинський О. О. Проблема подвійного громадянства в Україні: шляхи її вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 83–86.
21. Тиріна М. П. Особливості функціонування та проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина нового покоління у сучасній державі (на прикладі біологічних): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2013. 20 с.
22. Трошкіна К. Є. Поняття громадянства як правового інституту. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 47–52.
23. Турецька Я. П. Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2019. 215 с.
24. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 204–218.
25. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.

4. Рекомендована література:

1. Shatilo V., Marchuk M., Gudz T., Kudin S., Yarova R. Reforming the System of Administrative and Territorial Organization in Ukraine and the Republic of Poland. *Novum Jus* 17, no. 1 (2023): p. 69–97. <https://doi.org/10.14718/NovumJus.2023.17.1.3>
2. Агафонова Н. В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2017.
3. Актуальній проблеми конституційного права: підручник / за заг. ред. А. Ю. Олійника. К.: Навчальна література, 2017. 554 с.
4. Алмохаммед Мутана Аббас Абд Алказим. Взаємодія конституційного та міжнародного права в умовах глобалізації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
5. Антологія конституційного процесу в сучасній Україні / Центр Разумкова; авт.-уклад. В. Мусіяка. Київ: Заповіт, 2017. 780 с.
6. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2019. № 3. С. 3–5.
7. Ачімовіч Д. Т. Конституційно-правовий статус національних меншин (колективів) у державах-членах ЄС та державах, асоційованих з ЄС: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2014. 19 с.
8. Бабкова В. С. Проблеми поглиблення спеціалізації місцевих загальних судів в Україні. *Право і суспільство*. 2017. № 5. С. 195-200.
9. Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2016. 239 с.
10. Базов О. В. Юрисдикція Європейського суду з прав людини. Доктрина та практика: моногр. Київ: Істина, 2017. 422 с.
11. Бакумов О. С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків: Право, 2015. 248 с.
12. Бакумов О. С. Юридична відповідальність держави як конституційно-правовий концепт: монографія. Харків: Бровін О. В., 2020. 479 с.
13. Баранова Ю. О. Методологічні правила порівняльно-правових досліджень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одеса, 2015. 193 с.
14. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: конституційно-правові проблеми організації та функціонування: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2011.
15. Батанов О. В. Сучасні законопроектні ініціативи у сфері здійснення місцевого самоврядування у столиці України – місті Києві: досвід експертного аналізу. *Регіональне управління та місцеве самоврядування*. 2019. № 5. С. 174–188.

16. Батанов О. В. Унітаризм як політичний та правовий феномен: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 20–25.
17. Берченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти: монографія. Х.: Юрайт, 2014. 208 с.
18. Белов Д. М. Парадигма українського конституціоналізму: монографія. Великий Березний: РК «Євростандарт», 2011. 400 с.
19. Бисага Ю. М., Белов Д. М., Шаранич С. С. Парламентська більшість (коаліція) та парламентська опозиція: теоретико-правове дослідження: монографія. Ужгород: УжНУ, 2013. 187 с.
20. Білоскурська О. В. Конституційна доктрина в системі сучасних джерел конституційного права. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 69–73.
21. Білоус О. В. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2021. 21 с.
22. Бовкун Е. М. Захист конституційних прав внутрішньо переміщених осіб: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 20 с.
23. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. Харків: Право, 2018. 384 с.
24. Бородин Є. Субсидіарність як основа розвитку взаємовідносин держави та суспільства в сучасній Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 4. С. 16–21.
25. Борщевський І. В. Форма (джерел права): теоретико-правова сутність поняття. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 6–11.
26. Босий В. П. Конституційно-правовий статус біженців в Україні: проблеми теорії та практики: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
27. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн. Кн. 2: монографія. Х.: Право, 2015. 376 с.
28. Букач В., Камінська Н., Медвідь Л. Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 39–46.
29. Булавіна С. Генеза гарантій прав та свобод людини й громадянина в Україні: історико-правове дослідження. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14). С. 7–11.
30. Бучин М. А., Дутчак Х. І. Особливості формування та реалізації державної політики щодо захисту прав національних меншин (на прикладі України та Республіки Польща). *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2019. № 4. С. 68–73.
31. Васильченко О. П. Принцип рівності прав і свобод людини і громадянина та його ціннісні виміри в конституційному праві України: монографія. Київ: Арт економі, 2014. 475 с.

32.Ващенко Ю. В. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом: проблеми правової природи та перспективи реформування. *Адміністративне право і процес*. 2018. № 3 (9). Ювілейний. С. 122–141.

33.Вітюк Д. Л., Павлюх О. А. Вибори як форма безпосередньої демократії: теоретико-правовий аспект. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 115–121.

34.Войціховський А., Бакумов О. Збройна агресія російської федерації проти України як загроза системі колективної безпеки. *Право і безпека*. 2023. Т. 88, № 1. С. 134–145. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.12>

35.Волошин Ю. О. Конституційно-правове забезпечення європейської міждержавної інтеграції: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2010.

36.Гавриленко В. Трансформація державного суверенітету в умовах європейської інтеграції: проблеми теорії та реалізації: монографія / за наук. ред. д-ра юрид. наук, проф., Заслуж. юриста України Ю. О. Волошина. Одеса: Фенікс, 2017. 135 с.

37.Гаврильців М. Т., Лук'янова Г. Ю. Реалізація державного суверенітету та суверенних прав держави в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юридична*. 2017. № 4. С. 89–98.

38.Гамбург І., Гамбург С. Закріплення моделі політико-територіального устрою в конституціях держав: плюралізм підходів і досвід для України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 365–370.

39.Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування: Монографія. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 345 с.

40.Гербут Н. Гендерне квотування як основний механізм забезпечення паритетного представництва жінок у виборчих органах влади. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 6 (56). С. 197–207.

41.Грабова Я. О. Право особи на притулок в Україні: конституційно-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2017. 20 с.

42.Градова Ю. В. Інститут правового моніторингу як засіб оптимізації національної системи законодавства: конституційно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 204 с.

43.Гречко О. О. Деякі питання конституювання принципів територіального устрою України. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 12–17.

44.Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Х., 2013. 415 с.

45.Гудзь Л., Гудзь Т. Принцип загального виборчого права: міжнародні стандарти та перспективи законодавчої реалізації в Україні. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: Право*. 2020. № 2 (30). С. 30–39.

46.Гудзь Т. І. Конституційне закріплення суспільного ладу: основні підходи. *Право і безпека*. 2015. № 3(58). С. 21–25.

47.Гудзь Т. І. Муніципальна поліція як форма реалізації правоохоронної функції місцевого самоврядування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2012. 20 с.

48.Гудзь Т. І. Основні чинники європейської інтеграції // Конституційні принципи місцевого самоврядування та регіональна політика ЄС: матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 24 квіт. 2020 р.) / Харків, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. С. 114–117.

49.Гудзь Т. І. Форми посягання на конституційний лад України // Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє: тези доп. міжнарод. наук.-практ. конф. (Харків, 22 лист. 2019 р.). Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС. С. 132–133.

50.Гудзь Т. І., Мальцев В. В. Міжнародні стандарти права на достатній життєвий рівень та їх вплив на законодавство України. *Право і безпека*. 2022. № 4 (87). С. 94–107. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.4.08>

51.Гультай М. М. Конституційна скарга у механізмі доступу до конституційного права. Курс лекцій. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 270 с.

52. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи / Колективна монографія. Львів. Видавництво «Сорока», 2019. 184 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/pages/2150/monografiyavyshegrad.pdf>

53. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посіб. для підгот. до іспиту. Харків: Право, 2019. 211 с.

54. Державний суверенітет в умовах глобалізації: теорія та практика : монографія / Н. А. Бабарикіна, Н. В. Горло, М. Ф. Заболотна, О. М. Кіндратець, Т. І. Сергієнко; за заг. ред. О. М. Кіндратець. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 226 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/11735/1/0051974.pdf>

55. Деркач А. Л. Захист прав людини у конституційному процесі питання теорії та практики дис. ... д-ра. юрид. наук 12.00.11; 12.00.02. Київ, 2019. 390 с.

56.Дешко Л. М. Конституційне право на звернення до міжнародних судових установ та міжнародних організацій: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 479 с.

57. Дорофєєва В. І. Конституційні засади участі громадських об'єднань у системі захисту прав людини: Україна та зарубіжний досвід: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2018. 232 с.

58. Дотримання прав людини в правоохоронній діяльності: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 319 с.

59. Дробуш І. В., Кутинець В. В. Проблеми набуття громадянства України. *Молодий вчений*. 2017. № 5.1 (45.1). С. 35–38.

60.Дрозд А. О. Історико-порівняльний аналіз формування інституту конституційного контролю в Німеччині та Франції. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 3–10.

61.Дудаш Т. І. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. 3-тє вид., стереотипне. К.: Алерта, 2016. 488 с.

62. Журавель Я. В. Нормативно-правовий рівень оптимізації системи центральних органів виконавчої влади в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Вип. 1 (30). С. 72–76.

63. Заворотченко Т. М. Конституційно-правові основи використання зарубіжного досвіду при охороні і захисті виборчих прав громадян. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. № 3. С. 24–27.

64. Зозуля О. І. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2020.

65. Івановська А. М. Розмежування судового та конституційного контролю: теоретико-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 234–237.

66. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2015. 17 с.

67. Калиновський Б. В. Місцева публічна влада в Україні: конституційно-правові засади функціонування та розвитку: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 527 с.

68. Камінська Н. Верховенство права як визначальна конституційна засада вирішення виборчих спорів (методологічні підходи). *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 2. С. 15–22.

69. Каракасіді О. Ф. Специфіка конституційно-правових основ державної влади у сучасній Україні та проблеми її практичної реалізації. *Вісник НУЦЗ України. Серія: Державне управління*. 2018. С. 38–47.

70. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28–32. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2019/6.pdf

71. Касяненко Є. В. Теоретико-правова характеристика трансформації статусу місцевих державних адміністрацій в умовах децентралізації влади. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 20–23.

72. Кафарський В. Виборча система України за критеріями демократії і права. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 50. С. 64–73.

73. Кельман М. Методологія сучасного правознавства: становлення та основні напрями розвитку. *Психологія і суспільство*. 2015. № 4. С. 33–46.

74. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с.

75. Ковтун В. І. Гарантії державного суверенітету України: конституційні аспекти: монографія. Х.: Фактор, 2014. 216 с.

76. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: «Астроя», 2020. 217 с.

77. Козюбра М. І. Методологія правознавства і методологія права: співвідношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. Вип. 1. С. 22–32.

78. Колісник В. Відновлення дії Конституції України та зміна форми правління як засіб поновлення конституційного ладу. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 103–108.

79. Колісник В. П. Конституційно-правові проблеми регулювання міжнаціональних відносин в Україні в умовах становлення правової держави: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2003.

80. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Київ, 1999. 391 с.

81. Коломієць Ю. М. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посібник. Харків: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2010. 211 с.

82. Коломієць Ю. М. Проблема конституційного регулювання промудрації законів Президентом України. *Конституція України: ціннісний вимір 25-річного досвіду державотворення та правотворення*: Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 червня 2021 р.) / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2021. С. 221–224.

83. Коломієць Ю. М., Гудзь Л. В. Правопорушення на виборах в Україні та шляхи їх подолання. *Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal)*. 2019. № 6 (46). С. 51–54.

84. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 554 с.

85. Конституційне право України: підручник / Т. М. Слінько, Л. І. Летнянчин, Ф. В. Веніславський та ін.; за заг. ред. Т. М. Слінько. Харків: Право, 2020. 592 с.

86. Конституційне право України: підручник. Ужгород: ВД «Гельветика», 2018. 461 с.

87. Конституційне право: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2017. 358 с.

88. Конституційне право: підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; за заг. ред. О. С. Бакумова, Т. І. Гудзь, М. І. Марчука. Харків, 2019. 484 с.

89. Конституційний процес в Україні та світовий досвід конституціоналізму: монографія / Н. Пархоменко, В. Федоренко, Ю. Шемшученко та ін. Київ: Юридична думка, 2014. 264 с.

90. Конституційні засади сучасного державотворення: навч. посіб. у питаннях і відповідях. Харків: Право, 2017. 303 с.

91. Костицький М. В., Камінська Н. В., Кушакова-Костицька Н. В. Перспективи вдосконалення діяльності Конституційного Суду України в умовах сучасних суспільних трансформацій. *ScienceRise: Juridical Science*. 2019. № 3 (9). URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:1pxXqkSe70oJ:journals.uran.ua/sr_law/article/download/180113/180588/400273+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

92. Кофман Б. Я. Людина, особистість і громадянин в сучасному конституційному праві: дис. ... д-р. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2020. 401 с.

93. Коцур В. В. Національні меншини України в контексті суспільно-політичних трансформацій 90-х рр. XX ст. – поч. XXI ст.: монографія. Переяслав-Хмельницький, (Київ. обл.): Домбровська Я. М., 2019. 594 с.

94. Кочура О. О. Європейський суд з прав людини в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод громадян України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 214 с.
95. Кравчук В. Інститут основ конституційного ладу у системі конституційного права України. *Історико-правовий часопис*. 2015. № 1 (5). С. 55–61.
96. Кравчук В. М. Теоретико-методологічні проблеми наукових досліджень у сфері конституційного права на сучасному етапі. *Конституційно-правові академічні студії*. 2016. № 1. С. 73–80.
97. Красовський К. Ю. Природні права людини в українському конституціоналізмі: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2021. 20 с.
98. Красовський К. Ю. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 19–29.
99. Кресіна І. Етнокультурна автономія як політико-правовий інститут захисту прав національних меншин. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2020. Вип. 3–4 (99–100). С. 204–223.
100. Кудрявцева О. М. Конституційно-правові основи захисту прав дитини в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 20 с.
101. Кузенко У. І. Трансформація державного суверенітету в умовах глобалізації: загальнотеоретичний аспект. *Право і суспільство*. 2016. № 6, ч. 2. С. 14–19.
102. Купрій В. М. Конституційний процес: питання конституційно-правових обмежень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2019. 230 с.
103. Курцев О. Ю. Поняття та ознаки унітаризму як принципу конституційного ладу України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2020. № 44. С. 107–112.
104. Курцев О. Ю. Принцип унітаризму та система адміністративно-територіального устрою України. *Право та державне управління*. 2020. № 4. С. 141–147.
105. Кушніренко О. Г. Соціальна держава як базова цінність та принцип конституційного ладу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Серія «Право»*. 2017. Вип. 23. С. 53–58.
106. Левенець А. В. Муніципально-правовий статус іноземців в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 216 с.
107. Ленігевич Б. В. Взаємодія інституту президентства та органів державної влади. *Державноуправлінські студії*. 2017. № 1. С. 1–4.
108. Лешанич М. Особливості інституціалізації партійної системи України в умовах гібридного політичного режиму. *Гілея: науковий вісник*. 2019. Вип. 147 (№ 8), ч. 3. Політичні науки. С. 48–53.
109. Лешанич М. Особливості формування виборчої системи України (1991–2014 рр.). *Регіональні студії*. 2018. № 12. С. 18–25.

110. Логачова В. В. Конституційно-правові засади громадського контролю в проведенні виборів та референдумів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2016. 19 с.
111. Лощикін О. М., Якубовський Д. Г., Янішевський А. В. Реформування місцевої влади як одна з засад і гарантій конституційного ладу України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 1. С. 77–81.
112. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188–193.
113. Любченко П. М. Місцеве самоврядування в системі інститутів громадянського суспільства: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2007.
114. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 510 с.
115. Магновський І. Й. Сучасний конституціоналізм: питання теорії та практики. *Альманах права*. 2019. Вип. 10. С. 61–65.
116. Майніна М. С. Сучасні підходи до дослідження державного суверенітету в інтеграційному дискурсі Європейського Союзу. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2018. Вип. 34. С. 87–94.
117. Максимович Р. О. Конституційно-правовий механізм захисту соціальних та економічних прав і свобод людини і громадянина в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2017. 18 с.
118. Маменко Б. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Передумови, ознаки і шляхи формування правової держави. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 17. С. 99–105.
119. Мартинюк Р. Змішана республіка – напівпрезидентська форма правління? *Право України*. 2018. № 1. С. 172–183.
120. Мартинюк Р. Класифікація форми правління: проблема вибору критеріїв. *Право України*. 2018. № 12. С. 207–219.
121. Марцеляк О. В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: Монографія. Харків: Вид-во НУВС, 2004.
122. Марцеляк О. Правова природа актів Конституційного Суду України та їх роль у розвитку науки конституційного права. *Вісник Конституційного Суду України*. 2015. № 4. С. 118–121.
123. Марцеляк О. В. Передвиборна агітація: до питання сучасного доктринального розуміння. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2018. Вип. 51. Т. 1. С. 27–32.
124. Марцеляк О. В., Марцеляк С. М. Правова природа й види цензів у виборчому праві. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2015. Вип. 33. Т. 1. С. 79–93.
125. Марчук М. І. Державний лад Республіки Польща: конституційно-правова модель: монографія. Харків: «Стиль-Іздат», 2019. 527 с.

126. Матійчук А. В. Самоорганізація громадянського суспільства як чинник демократичної модернізації політичної системи України: дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02. Івано-Франківськ, 2016. 212 с.
127. Мацюк А. А. Народовладдя як конституційна основа формування, організації та здійснення влади в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 21 с.
128. Мельник Л. А. Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства: основні поняття, проблеми та стратегічні напрями. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1395>
129. Мельничук О. П. Відокремлення держави та релігійних організацій в сучасних умовах державотворення: правова природа, зміст та види. *Правова позиція*. 2020. № 2 (27). С. 178–182.
130. Месюк М. П. Взаємодія інститутів влади та громадянського суспільства в Україні в контексті євро інтеграційних процесів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 8. С. 87–93.
131. Методологія в праві: монографія / І. Безклубий, І. Гриценко, М. Козюбра та ін.; за заг. ред. І. Безклубого. К.: Грамота, 2017. 658 с.
132. Михайлов М. Класифікація типових та нетипових форм безпосередньої демократії. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 10. С. 127–131.
133. Мохончук Б. С. Виборча система України як конституційно-правовий інститут: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 201 с.
134. Мохончук Б., Романюк П., Цуркан М. Огляд судової практики з розгляду спорів щодо виборів та виборчих правопорушень в Україні: за результатами президентських та парламентських виборів 2019 року / за ред. М. Цуркана. Київ: «АК-Group», 2020. 147 с.
135. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель: монографія. Х.: Право, 2009. 600 с.
136. Нелін О. Конституційна доктрина України: проблеми концептуалізації основних підходів. *Юридична Україна*. 2015. № 9. С. 20–25.
137. Нестерович В. Ф. Поняття й види народного вето в контексті сучасних конституційно-правових трансформацій. *Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 27–33.
138. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. Київ: Ліра-К, 2017. 503 с.
139. Нестерович В. Ф. Зміст та структура суб'єктивного виборчого права в Україні. *Вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спец. вип. № 3. С. 163–169.
140. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади впливу громадськості на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний та український досвід: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2015. 40 с.
141. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. 752 с.

142. Олійник В. С. Республіканська форма правління: її особливості в Україні. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2018. № 2. С. 15–26.
143. Олійник В. С., Олійник В. В., Шумний А. О., Чабанюк Д. Ю. Проблеми конституційно-правового забезпечення недоторканності народних депутатів: зарубіжний досвід та українські реалії. *Право і суспільство*. 2019. № 4. С. 17–28.
144. Оржаховська А. А. Конституційно-правовий статус дитини, яка перебуває у спеціальному навчальному закладі соціальної реабілітації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. К., 2013. 17 с.
145. Осауленко С. В. Гарантії права громадян на свободу об'єднання у політичні партії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 4. С. 34–42.
146. Остапенко В. В. Судові гарантії конституційних прав людини: порівняльно-правовий аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2018. 241 с.
147. Павлишин С. Я. Захист прав і свобод людини в умовах збройного конфлікту: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2017. 15 с.
148. Павшук К. О. Демократичні засади конституційного ладу України: монографія. Харків: Юрайт, 2016. 200 с.
149. Панкевич О. З. Державне право зарубіжних держав: підручник. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 259 с.
150. Парламентська коаліція: вітчизняний досвід та європейська практика / О. Л. Копиленко та ін.; пер. Т. Л. Гладкова, С. С. Горькавий, Ю. В. Хорт. Київ: Ін-т законодавства Верховної Ради України, 2016. 256 с.
151. Петришин О. В., Петришин О. О. Міжнародні стандарти місцевого самоврядування в контексті євроінтеграційних процесів в Україні. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 84–91.
152. Петров Є. Ю. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення: дис. ... канд. юрид. наук. Х., 2013. 219 с.
153. Пономарьова О. П. Конституційно-правовий статус осіб з обмеженими можливостями: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2015. 208 с.
154. Порівняльне конституційне право: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2019. 327 с.
155. Право на життя в контексті кримінального провадження: практика Європейського суду з прав людини та законодавство України: наук.-практ. осіб. Харків: Право, 2019. 185 с.
156. Правова доктрина України: у 5 т. Х.: Право, 2013.
157. Прилуцький С. В. Незмінюваність суддів в Україні: конституційно-правове регулювання та проблеми реалізації. *Публічне право*. 2017. № 1 (25). С. 73–82.
158. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін.; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. Харків: Право, 2014. 348 с.

159. Процюк І. В. Поділ державної влади як критерій класифікації форм державного устрою. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2018. Вип. 51, т. 1. С. 36–40.
160. Пушкіна О. В., Чебікіна Т. С. Правовий аналіз статусу біженців та іноземних громадян в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. № 2, т. 1. С. 35–38.
161. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.
162. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини навчальний посібник. Київ ФОП Голембовська О. О., 2018. 362 с.
163. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: монографія. Харків: Финарт, 2013. 196 с.
164. Реньов Є. В. Цінності конституційного ладу України та їх правова регламентація: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2017. 211 с.
165. Речицький В. В. Конституційне ABC: монографія. Х.: ТОВ «Видавництво «Права людини», 2016. 408 с.
166. Речицький В. В. Конституціоналізм. Коротка версія. Харків: Права людини, ХПГ, 2014. 264 с.
167. Розвиток форм безпосередньої демократії в Україні: аналіз доцільності та перспектив застосування: аналіт. доп. / Павленко І. А., Даниляк О. О., Макаров Г. В., Руденко А. В. Київ: НІСД, 2019. 65 с.
168. Романюк П. В. Конституційно-правові засади інституту представницького мандата в Україні. Х.: ТОВ «Видавництво "Права людини"», 2019. 192 с.
169. Руденко Л. Д. Механізм притягнення до адміністративної відповідальності іноземців та осіб без громадянства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 207–210. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/51.pdf
170. Рябовол Л. Т. Державний суверенітет: наукові підходи до визначення поняття і ступеня обмежень в умовах глобалізації. *Вісник НТУУ «КПІ» Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3(43). С. 262–266.
171. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції: теорія і практика реалізації: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2013.
172. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму. Ужгород: РІК-У, 2018. 439 с.
173. Селезньов В. Є. Уніфікація норм права з прав людини в умовах європейської інтеграції: автореф. ... дис. канд. юрид. наук 12.00.11. Одеса, 2014. 20 с.
174. Селіванов А. О. Доктрина охорони конституції України в період політичних задумів про її реформування. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 1. С. 75–81.
175. Семеніхін І. В. Правова доктрина: загальнотеоретичний аналіз / наук. ред О. В. Петришин. Харків: Юрайт, 2012. 88 с.

176. Серьогін В. О. Право на недоторканість приватного життя у конституційно-правовій теорії та практиці: монографія. Харків: Видавництво «ФІНН», 2010. 608 с.
177. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: Монографія. Харків: Ксилон, 2001.
178. Серьогіна С. Г. Форма правління в Україні: конституційно-правовий аспект: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Харків, 2013.
179. Сінкевич О. В. Функції конституційного права як галузі права України: монографія. Київ: Видавництво Ліра_К, 2020. 462 с.
180. Скрипнюк О. Державний суверенітет: генеза доктрини та визначення поняття (частина перша). *Публічне право*. 2013. № 2 (10). С. 6–12.
181. Скрипнюк О. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2 (73). С. 108–114.
182. Скрипнюк О. Проблеми забезпечення державного суверенітету України на сучасному етапі (конституційно-правовий аспект). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 2. С. 18–26.
183. Скрипнюк О. Система конституційного права України та його галузева специфіка. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2009. № 2–3 (16–17). С. 41–45.
184. Скрипнюк О. Специфіка конституційно-правових відносин в Україні. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 3. С. 59–68.
185. Скрипнюк О. В. Державний суверенітет: генеза доктрини та визначення поняття (частина друга). *Публічне право*. 2013. № 3. С. 6–13.
186. Скрипнюк О. В. Державний суверенітет: генеза доктрини та визначення поняття (частина 3). *Публічне право*. 2014. № 2. С. 5–11.
187. Скрипнюк О. В. Поняття норм та джерел у конституційному праві. Проблеми теорії конституційного права України / за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ: Парламентське вид-во, 2013.
188. Скрипнюк О. В. Розбудова української держави на сучасному етапі (політико-правове дослідження): дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01, 12.00.02. Одеса, 1996. 532 с.
189. Славна О. В. Громадянське суспільство як основа розвитку правової держави в контексті конституційної реформи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Юридичні науки. 2017. № 1. С. 16–19.
190. Словська І. Є. Український конституціоналізм: етапи становлення і розвитку: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». К., 2004. 20 с.
191. Совгиря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: повний курс: навч. посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
192. Совгиря О. Предмет конституційного права України: аксіологічна складова на сучасному етапі. *Український часопис конституційного права*. 2017. № 1. С. 41–46.

193. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус Уряду в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2013.
194. Сподинський О. О. Проблема подвійного громадянства в Україні: шляхи її вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 83–86.
195. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір дис. ... канд. юрид. наук 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.
196. Стецюк П. Конституційний розвиток у сучасному світі (теоретико-методологічні аспекти). *Юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 107–112.
197. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018.
198. Супрун В. Зарубіжний досвід організації взаємодії органів законодавчої і виконавчої влади. 2017. С. 121–125.
199. Сухонос В. В. Конституційно-правовий статус глави держави: порівняльний аспект: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2012. 34 с.
200. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (21 червня 2019 р.) / упор. Н. Я. Лепіш. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 396 с.
201. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернівці, 16 жовтня 2020 р.); редкол.: О. В. Щербанюк (голова), Л. Г. Бзова (відпов. секр.) та ін. Київ: Видавництво ВАІТЕ, 2020. 356 с.
202. Теорія і практика конституціоналізації галузевого законодавства України: монографія; наук. ред. Ю. С. Шемшученко, відп. ред. Н. М. Пархоменко. К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. 308 с.
203. Теорія і практика конституціоналізації національних систем права та законодавства: український досвід: аналітична доповідь / Шемшученко Ю. С., Барабаш Ю. Г., Скрипнюк О. В., Погребняк С. П. та ін.; відп. ред. Н. М. Пархоменко. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. 128 с.
204. Тиріна М. П. Особливості функціонування та проблеми реалізації прав і свобод людини і громадянина нового покоління у сучасній державі (на прикладі біологічних): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Маріуполь, 2013. 20 с.
205. Тлумачний термінологічний словник з конституційного права: рекомендовано МОН України / за заг. ред. Л. Р. Наливайко. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 628 с.
206. Трачук П. А. Місцеве самоврядування у системі публічної влади України. *Закарпатські правові читання*. 2017. Т. 1. С. 176–180.
207. Трошкіна К. Є. Поняття громадянства як правового інституту. *Право і суспільство*. 2017. № 3. С. 47–52.
208. Турецька Я. П. Конституційно-процесуальний статус біженця, як вид правового статусу іноземця: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2019. 215 с.

209. Фаловська І. М., Бисага Ю. М., Бисага Ю. Ю., Коцкулич В. В. Конституційний принцип рівності: правозастосовчі аспекти: монографія. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 204 с.
210. Федоренко В. Завдання та функції конституційного права як галузі конституційного права. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2021. № 1 (93). С. 80–89.
211. Федоренко В. Л. Конституція та конституціоналізм: сутність, сенси і взаємозумовленість. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С. 78–94.
212. Федоренко В. Л. Конституція України: генезис, проблеми, шляхи і перспективи удосконалення. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2015. № 6. С. 6–11.
213. Федоренко В. Л. Методологія сучасних конституційно-правових досліджень в Україні: наук. доповідь. Київ, 2015. 64 с.
214. Федоренко В. Л. Система конституційного права: поняття та генезис. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 35–46.
215. Федоренко В. Л., Чернеженко О. М. Конституційні моделі місцевого самоврядування у державах-учасницях ЄС, Швейцарії та Україні: монограф.; за ред. О. В. Федоренка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 288 с.
216. Філіпська Н. О. Роль недержавних громадських об'єднань у захисті прав осіб з обмеженими можливостями в Україні під час війни. *Право і безпека*. 2022. Вип. 87(4). С. 69–80. DOI: 10.32631/pb.2022.4.06.
217. Філіпська Н. О. Конституційно-правовий статус дітей з обмеженими можливостями: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2016. 236 с.
218. Формування та становлення громадянського суспільства в Україні: монографія / В. І. Цимбалюк, В. І. Гришко, І. В. Міщук та ін. Одеса: КУПРІЄНКО СВ, 2019. 158 с.
219. Формула демократії: народ, конституція, влада: монографія / О. Мороз, О. Ющик, О. Скрипнюк та ін. К.: Парламентське видавництво, 2016. 308 с.
220. Фрідманський Р. М. Конституційно-правовий статус уряду в Україні та ФРН: порівняльно-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Ужгород, 2014. 225 с.
221. Фулей Т. І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: наук.-метод. посіб. для суддів. 2-ге вид. випр., допов. Київ, 2015. 208 с.
222. Хома Н. Соціальна держава третього тисячоліття. *ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2018. Вип. 3 (71). С. 205–215.
223. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. № 1. С. 204–218.
224. Христова Г. О. Позитивні зобов'язання держави у сфері прав людини: сучасні виклики: монографія. Харків: Право, 2018. 680 с.

225. Цимбалістий Т. Інститут імпідменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. № 2. С. 51–55.
226. Чернопищук Я. В. Конституціоналізація процесу європейської інтеграції України.: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2013. 22 с.
227. Чехович Т. Роль конституційних відносин у становленні та розвитку демократичної та правової державності. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 4. С. 46–58.
228. Шамрай В. Методологічні засади впливу сучасних процесів глобалізації на розвиток конституційного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 5. С. 176–180.
229. Шамрай В., Слюсаренко Ю. Трансформація державного суверенітету в умовах сучасного конституційно-правового розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2021. № 1 (116). С. 62–65.
230. Шапенко Л. О., Райчук М. В. Принципи правового забезпечення судової влади в умовах євроінтеграції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. № 5 (34). С. 24–30.
231. Шаповал В. Виконавча влада в контексті форм державного правління (теорія і практика світового конституціоналізму). *Право України*. 2015. № 12. С. 92–100.
232. Шаповал В. М. Феномен конституції як основного закону. *Право України*. 2014. № 7. С. 64–84.
233. Шаповал В. М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 461 с.
234. Шатіло В. А. Конституційний механізм державної влади в Україні: проблеми співвідношення організаційних структур і функцій: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Київ, 2018.
235. Шаульська Г. М. Громадськість як індикатор системи державного управління та громадянського суспільства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2017. № 1 (8). С. 70–74.
236. Шемшученко Ю. С. Проблеми теорії конституційного права України. Київ: Парламентське вид-во, 2013. 616 с.
237. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Академічні наукові школи в галузі державознавства і правознавства. До 70-річчя від часу заснування Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 4. С. 83–92.
238. Щербанюк О. В. Народний суверенітет в політико-правовому будівництві сучасної держави: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2014. 35 с.
239. Щербанюк О. В. Проблеми реалізації конституційної скарги в Україні та шляхи їх вирішення. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 93–99.

240. Юзефів А. Р. Конституційні гарантії забезпечення прав і свобод людини. *Порівняльне аналітичне право*. 2018. № 1. С. 74–77.

241. Янчук А. О. Конституційно-правові засади безпосереднього здійснення влади народом України: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. К., 2015. 38 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>

2. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <http://www.president.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://portal.rada.gov.ua/>

4. Офіційний сайт Конституційного Суду України. URL: <http://www.ccu.gov.ua>

5. Офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. URL: <http://archive.nbuv.gov.ua/>

6. Офіційний сайт Ради національної безпеки і оборони України. URL: <http://www.rainbow.gov.ua>

7. Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.as-rada.gov.ua>

8. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України. URL: <http://www.ombudsman.kiev.ua>